

»Novinarstvo ne bo nikoli ugasnilo«

Dalibor Matanić

V Cannesu nagrajeni hrvaški filmski režiser, ki v svoji prvi televizijski seriji Časopis išče univerzalnost oblasti, novinarstva in korupcije

Piše: Deja Crnović

Foto: Uroš Abram

Dalibor Matanić je hrvaški filmski režiser, ki je v začetku prejšnjega desetletja zaslovel s filmom *Blagajnica bi rada na morje* (*Blagajnica hoče ići na more*) in *Prijetna mrtva dekleta* (*Fine mrtve djevojke*). Lani je za film *Zenit* (*Zvizdan*) v Cannesu, na enem najpomembnejših filmskih festivalov na svetu, prejel nagrado v sekcijski Posebni pogled, letos pa je po devetih celovečernih in številnih kratkih filmih posnel prvo televizijsko nadaljevanje *Časopis (Novine)*, ki je na Hrvatskem dvignila precej prahu v novinarskih in cerkvenih krogih. Pravice za serijo, ki ima nemalo privržencev tudi pri nas, so že odkupili za predvajanje na tujih televizijah, morda se ji obeta celo ameriška različica.

Matanić je te dni prejel nagrado *Darko Bratina, Poklon viziji*, ki jo gorilski Kinoatelje podeljuje ustvarjalcem, ki »estetske vrednote dopolnjujejo s posebno pozornostjo do zgodbinskega in družbenega okljuka ter se zavzemajo za medkulturni dialog«.

Deset let ste si želeli posneti televizijsko serijo in zdaj, ko nadaljevanje *Časopis* le snemate, ste z njo ujeli zlato dobo televizije. Zakaj ste na serijo čakali tako dolgo? Ste vedeli, kaj si želite posneti, pa to prej ni bilo mogoče?

► Pravzaprav se ni začelo z zamislijo, o čem naj bi posnel serijo. Sem pa že želel posneti kaj, kar bi bilo po tematiki zelo resno. Ponujali so mi različne scenarije, a sem jih ves čas zavračal, saj je šlo večinoma za sitcome, žajfnice in podobno, nič ni bilo takoj konkretno resnega, da bi me pritegnilo.

TV-nadaljevanja:
Časopis (Novine)

Kdo: režija Dalibor Matanić, scenarij Ivica Đikić ob nedeljah ob 20.10 na HRT1

»Na Hrvatskem smo pod prejšnjo oblastjo, ki je močno pritiskala na medije, videli, kako hitro je mogoče uničiti novinarstvo. Hkrati so v tem času vzklili manjši, prodorni portali, pomembni novinarski glasovi, na katere ljudje kar čakajo, za katere želijo, da si izborijo neki položaj. Zato še vedno mislim, da v novinarstvu ni vse za odpis. Ljudje še zdaj pričakujejo, da jim bo kdo ponudil preverjene informacije. Novinarstvo brez ostrega novinarskega peresa, ki zbadata, namreč nima smisla.«

Snemati ste začeli januarja in producent Nebojša Taraba je rekel, da ste med snemanjem večkrat ugotovili, da so nekateri prizori iz serije preblizu resnici. Kaj se je dogajalo?

► Najboljši način ustvarjanja je tak, da ustvariš predlogo, ki je čim bolj univerzalna in se ne navezuje na konkretno dogodek ali osebo. A čim stvari poskusit narediti univerzalne, se nate takoj nalepijo umazane, lokalne zadeve, ljudje se začnejo prepoznavati, začno se dogajati celo podobne stvari kot v fikciji. To se je dogajalo tudi nam, ne le na Hrvatskem, ampak na primer tudi na Madžarskem. Tam so ukinili, nato pa prodali do Orbana kritičen časnik, takot kot v seriji gradbeni tajkun kupi zadnji neodvisni časnik v mestu, da bi obvaroval župana.

Tudi ko vam je Ivica Đikić, scenarist serije Časopis, povedal, da je napisal scenarij za serijo o novinarstvu, naj bi bil vaš odziv bolj mlačen, češ da se vam ta tema zdi dolgočasna.

► Da, tudi ko so mi jo producenti opisovali, sem si mislil: »Jo, ne«, ker sem predvideval,

da bo serija podobna nadaljevanju *Uredništvo* (*The Newsroom*) Ararona Sorkina, torej seriji, ki se konkretno ukvarja z novinarstvom, kot se je na primer *Urgenca* (E. R.) ukvarjala z zdravnikami. Ko pa sem začel brati scenarij, sem ugotovil, da to ni serija o časopisu, temveč o družbi, o nemoči novinarstva, o tem, da novinarji sicer lahko odkrivajo nekaterе stvari, a ta razkritja niso nobeno zagotovilo, da bo družba zaradi tega boljša.

► Pa vendar ustvarjalci nadaljevanje pravite, da imajo novinarji v serijski več moči kot pa tisti v

resničnosti.

► To je nekaj, kar se ves čas spreminja. Od začetka snemanja serije pa do danes ni minilo niti eno leto, vendar so se stvari vsaj na Hrvatskem bistveno spremenile. Nedavno sem bil v nekem časopisnem uredništvu v Zagrebu, kjer so novinarji videti kot kokosji v reji, milijon jih sedi za petimi mizami, in to je nekaj, česar si pred dvema letoma nismo mogli niti predstavljati. Ti standardi se znižujejo dan za dnem.

Na Hrvatskem smo v zadnjih devetih mesecih, torej v času, ko smo še imeli prejšnjo oblast, ki je močno pritiskala na medije, videli, kako hitro je mogoče uničiti novinarstvo. Hkrati so v tem času vzklili manjši, prodorni portali, pomembni novinarski glasovi, na katere ljudje kar čakajo, za katere želijo, da si izborijo neki položaj. Zato še vedno mislim, da v novinarstvu ni vse za odpis. Ljudje še zdaj pričakujejo, da jim bo kdo ponudil preverjene informacije. Novinarstvo brez ostrega novinarskega peresa, ki zbadata, namreč nima smisla.

Snemati ste začeli januarja in producent Nebojša Taraba je rekel, da ste med snemanjem večkrat ugotovili, da so nekateri prizori iz serije preblizu resnici. Kaj se je dogajalo?

► Najboljši način ustvarjanja je tak, da ustvariš predlogo, ki je čim bolj univerzalna in se ne navezuje na konkretno dogodek ali osebo. A čim stvari poskusit narediti univerzalne, se nate takoj nalepijo umazane, lokalne zadeve, ljudje se začnejo prepoznavati, začno se dogajati celo podobne stvari kot v fikciji. To se je dogajalo tudi nam, ne le na Hrvatskem, ampak na primer tudi na Madžarskem. Tam so ukinili, nato pa prodali do Orbana kritičen časnik, takot kot v seriji gradbeni tajkun kupi zadnji neodvisni časnik v mestu, da bi obvaroval župana.

Tudi ko vam je Ivica Đikić, scenarist serije Časopis, povedal, da je napisal scenarij za serijo o novinarstvu, naj bi bil vaš odziv bolj mlačen, češ da se vam ta tema zdi dolgočasna.

► Da, tudi ko so mi jo producenti opisovali, sem si mislil: »Jo, ne«, ker sem predvideval,

da bo serija podobna nadaljevanju *Uredništvo* (*The Newsroom*) Ararona Sorkina, torej seriji, ki se konkretno ukvarja z novinarstvom, kot se je na primer *Urgenca* (E. R.) ukvarjala z zdravnikami. Ko pa sem začel brati scenarij, sem ugotovil, da to ni serija o časopisu, temveč o družbi, o nemoči novinarstva, o tem, da novinarji sicer lahko odkrivajo nekaterе stvari, a ta razkritja niso nobeno zagotovilo, da bo družba zaradi tega boljša.

► Pa vendar ustvarjalci nadaljevanje pravite, da imajo novinarji v serijski več moči kot pa tisti v

Mladina 48 / 02.12.2016

Mladina 48 / 02.12.2016

drugim, v vseh medijih, hrvaško televizijo pozivati, naj že predvaja nadaljevanje oziroma vsaj pove, kdaj bo na sporedu. Šele potem so začeli serijo predvajati. Sicer skoraj brez promocije, a v najbolj gledanem večernem terminu, kar je super.

Če se posvetiva »univerzalnem likom« v nadaljevanji, župan Ludvig Tomašević je v njej simbol oblasti, ki ima za seboj cerkev, škofe in na to prek kapitala nadzira medije ...

► Tako je, nanj sem še posebej ponosen, ker smo se s tem likom veliko ukvarjali. Nadaljevanje je zasnovana kot serija v treh sezona, v prvi se ukvarjamо z novinarstvom, v drugi se bomo s politiko in v tretji s sodstvom. Če nam uspe priti do druge sezone, bo v njej glavni lik prav Tomašević. Je simbol licemerne politike, ki jo vsi dobro poznamo. Je kombinacija človeka, ki je neverjetno spremenjen v odnosih z javnostjo, pri olepševanju svoje javne podobe, ampak globoko v sebi je živalski, nasilni tip človeka, ki je precej primitive. Mislim, da je taklik simbol Hrvatske. Lahko deluje na »lep način«, a ko lepo ne zaleže, postane surov.

Vpliv cerkve in oblasti na medije v nadaljevanju združuje lokalni gradbeni tajkun Mario Kardum. Pravite, da imajo tisti, ki se v njem prepoznamo, v resnici tudi sami nekaj masla na glavi.

► Prej sem že omenil, da se je na našo univerzalno zgodbo lepilo precej resničnih lokalnih dogodkov, v njej se je prepoznamo tudi ogromno resničnih ljudi. Ljudje, ki so naredili kaj slabega, pa tudi tisti, ki se niso naredili kaj slabega, vendar se prepoznamo v

vzporednice z dejanskim. Nedavno sem v Zagrebu slušal, da novinarji v različnih uredništvih skušajo ugotoviti, kdo v njihovem uredništvu bi lahko ustrezal tipu novinarja v nadaljevanji. To se mi zdi zelo lepo.

Menda so celo kretnje Branke Katić podobne tistim Jasne Babić.

► Ampak Branka je pred serijo ni poznala. Šele zdaj, ko so jo o tem začeli spraševati v intervjujih, jo je začelo zanimati, kdo je ta oseba.

Čeprav serija res ni podobna *Uredništvu*, se mi zdi, da vaši liki še vedno kažejo precej idealizma in spoštovanja do novinarske etike, da se vedojo veliko bolj novinarsko od dejanskih novinarjev, vsaj kar zadeva denimo preverjanje informacij, vaši novinarji ne objavljajo špekulacij ...

► Dlje ko nadaljevanja traja, več preizkusov, kaj objaviti in česa ne, imajo novinarji v njej. Nobeden od likov ni črno-bel, vsi so bolj ali manj sivi. Njihov idealizem je pravzaprav grenak. Ampak to, da jih vidite kot idealiste, veliko pove o samem novinarstvu danes. Mislim, da je prav, da liki v seriji premorejo ta idealizem, ki jih vodi do resnic, sploh v svetu, kjer je vse relativizirano. Imeti v novinarski ekipo same cinike bi pomenilo, da smo dokončno utonili v letargijo, iz katere ni izhoda.

Ivica Đikić je pri pisjanju scenarija veliko čupal iz lastnih izkušenj v medijih, bil je urednik Feral Tribuna, zdaj je urednik Novosti. Se vam zdi, da je kateri izmed likov morda on?

► Ne vem, ali je v scenarij vpletel tudi sebe. Sem pa sam v eno od epizod dal njevo sliko, da ga imamo v kadru. Zagotovo je nadaljevanji koristilo, da je Đikić v novinarstvu veliko preživel, producent Nebojša Taraba ima prav tako novinarske izkušnje, pisal je za Playboy, no, tudi sam že ves čas sodelujem z novinarji, tako da je imel vsak svoj pogled na to področje. Zato se zdaj ljudje odzivajo, kot se odzivajo, ker vidijo, da nismo delali na prvo žogo.

So danes še novinarji, kakršna je v Časopisu Dijano Mitrović, torej novinarji, ki bi lahko rekle: zaradi mene se padli trije ministri?

► Na Hrvatskem vsi bremo Viktorja Ivančića in Borisa Dežulovića. Danes pišeta za manjše portale, katerih branost se je v času nedavne fašizacije Hrvatske zelo povečala. A meni se to, da morata takšna kalibra pisati za male medije, ne zdi žalostno, temveč se mi zdi prav zabavno, kako so ti mali mediji postalni pomembnejši od velikih medijskih hiš. To dokazuje, da novinarstvo ne bo nikoli ugasi, če le imas dobre novinarje in novinarke. Dokazuje tudi, da nakup najbolj brahoga časopisa še ni noben Zagotovilo, da bo v njem prebral kaj kakovostnega. Žal se šele, ko ospreduj stopijo polpismeni ljudje, zaveži, kako zelo potrebujemo novinarje, ki znajo dobro pisati, ki res ustreljajo novinarstvo. x